

ภาวะผู้นำในองค์การสถานศึกษา*

LEADERSHIP IN EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

สุวัฒน์พงษ์ ร่มศรี

Suwattanapong Romsri

สาธกา ตาลชัย

Sathaka Tanchai

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม

Maharakham Provincial Education Office, Thailand

E-mail: sornortom@gmail.com

บทคัดย่อ

ความสำคัญขององค์การสถานศึกษานั้นเปรียบเสมือนเป็นแกนหลักของการพัฒนาประเทศ เป็นรากฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่จะละเลยไม่ได้ เพราะหากว่าคนไร้ซึ่งความรู้ความสามารถแล้วประเทศชาติมีแต่จะมุ่งหน้าไปสู่ทางที่มีตบอด การที่จะสร้างคนที่ดีมีคุณภาพ ยอดเยี่ยมและทันต่อโลกยุคปัจจุบันได้นั้น ต้องอาศัยองค์การสถานศึกษาเป็นสำคัญอันดับแรก สถานศึกษาเป็นที่ให้ความรู้ ให้คนได้มีแนวคิดหันต่อสถานการณ์ได้ ในสถานศึกษาจึงควรให้ความสำคัญที่ต้องเลือกผู้นำที่มีความสามารถอย่างแท้จริง มีภาวะผู้นำที่ผู้ตามสามารถเข้าถึงได้ อย่างไม่ไร้ขอบเขตจำกัด เช่นนี้จึงจะสามารถสร้างคนที่มีคุณภาพเพื่อประเทศชาติได้อย่างแท้จริง มีคนดีคนเก่งคนฉลาดยิ่งมาก ประเทศชาติยิ่งมีความเจริญมากขึ้นตามสืบไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ประสิทธิภาพของสถานศึกษา

Abstract

The importance of educational institutions is like the core of the country's development. It is one of the important foundations that cannot be

* Received 8 October 2022; Revised 30 December 2022; Accepted 31 December 2022

ignored. Because if the people are incompetent, the nation will only lead the blind path. In order to create good people with excellent quality and keep up with the modern world, must rely on the organization of educational institutions as the first priority, educational institutions are knowledgeable allowing people to have an idea to keep up with the situation. In educational institutions, it is important to choose leaders who are truly competent. There is a leadership that the followers can have access to without boundaries. In this way, quality people can truly be created for the nation. There are good people, smart people, very intelligent people. The country is more and more prosperous as it continues.

Keywords: Leadership, School Administrators, Effectiveness of the Educational Institutions

บทนำ

องค์การสถานศึกษาถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของประเทศที่จะช่วยสร้างบุคลากร บุคคลที่ดีให้กับสังคม เป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยสร้างคนดีมีคุณภาพให้กับสังคมประเทศชาติ ปัจจัยเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ล้วนมีต้นกำเนิดมาจากองค์การสถานศึกษาที่ดี มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบระเบียบมีแบบแผนการทำงานอย่างเป็นโครงสร้างที่ดี และสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้เลยก็คือ ผู้นำ ผู้บริหารที่ดีมีความสามารถเป็นบุคคลที่ทุกคนในองค์กรยินดีที่จะทำงานร่วมอย่างเต็มกำลังความสามารถ (ทองใบ สุดซารี, 2544) มีคุณลักษณะของผู้นำที่ประสบผลสำเร็จมีองค์ประกอบที่สำคัญมากดังนี้ คือ สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้ มีความฉับไวต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นผู้ที่มีความทะเยอทะยานและมุ่งมั่นทำงานเพื่อความสำเร็จทางด้านการศึกษาอย่างจริงจัง ผู้นำที่ดีนั้นจะมีลักษณะเด่น เช่นเป็นผู้มีความฉลาดรอบรู้ มีวุฒิภาวะทางสังคมที่ดี มีความเพียรพยายาม มุ่งมั่นที่จะทำงานอย่างเต็มที่ (ชัยวุฒิ จุฑาพันธ์สวัสดิ์, 2545)

อย่างไรก็ดีในองค์การสถานศึกษาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะขาดไม่ได้คือ “ผู้บริหารสถานศึกษา” ถือเป็นกุญแจสำคัญของความสำเร็จขององค์การสถานศึกษาที่ว่าได้ เพราะหากผู้บริหารสามารถสร้างแรงบันดาลใจ โนมน้าวใจบุคลากรให้เข้ามามีส่วนช่วยในการทำงานได้คือการแบ่งงานตามหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา ก็คือผู้ที่ได้รับ

มอบหมายมาหรือได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการและเป็นผู้ที่ถูกคัดสรรคามีทั้งความรู้ความสามารถ มีความเป็นผู้นำดีเยี่ยม รวมทั้งมีอำนาจในการอำนวยการงานกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาหรือองค์การสถานศึกษาด้วยและเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่กำกับ ควบคุมดูแล ให้บริการคำแนะนำ อำนวยความสะดวกแก่ ผู้ร่วมงานเพื่อให้การดำเนินงานตามภารกิจของสถานศึกษาบรรลุตามแผนวัตถุประสงค์และนโยบายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพมีคุณภาพอย่างเต็มที่ (สุกฤษฎา ปงกันทา, 2561)

ตัวแสดงสุดท้ายที่เกิดจากการที่มีภาวะผู้นำในองค์การสถานศึกษาที่มีคุณภาพ มีบุคลิกที่เข้าใจงานการบริหารอย่างแท้จริง จึงเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงการที่บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาให้ความร่วมมือกันดีเป็นอย่างดี เพราะเกิดจากผู้บริหารที่เข้าใจคนเข้าใจงาน มีตำแหน่งเป็นเพียงหัวโขนแต่การทำงานคือ เป็นผู้บริหารที่เข้าถึงเข้ากันได้กับบุคลากรทุกระดับชั้นขององค์การสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี ที่กล่าวมานี้ทำให้เกิด “ประสิทธิผลในสถานศึกษา” คือ การที่องค์กรได้ดำเนินการใดๆ จากผู้บริหารโดยการใช้ทรัพยากรต่างๆ ทั้งวางแผนงานได้อย่างลงตัว จนเกิดผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่องค์การสถานศึกษาตั้งไว้ (ภารดี อนันต์นาวิ, 2553)

สรุปได้ว่า ผู้บริหาร ผู้นำ ควรมีภาวะผู้นำ ที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งผู้นำควรที่จะมีภาวะผู้นำที่มีความหลากหลาย เป็นความหลากหลายบนพื้นฐานที่บุคลากรทุกคนเข้าถึงได้ เป็นผู้นำผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถรอบด้านทันต่อสถานการณ์โลกยุคปัจจุบัน มองคนมองงานได้อย่างลงตัว เป็นผู้นำที่ผู้ตามทำงานด้วยแล้วสบายใจเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจึงส่งผลทำให้ผู้ตามทำงานได้อย่างเต็มความสามารถเป็นผลดีทำให้ทุกหน่วยงาน รวมถึงองค์การสถานศึกษามีบุคลากรที่ทำงานอย่างเต็มที่เพราะว่าได้ผู้บริหารที่ผู้ตามอยากทำงานด้วย เช่นนี้แล้วองค์การสถานศึกษาจึงจะผลิตคนที่ดีมีคุณภาพให้กับสังคมได้เป็นอย่างดีทั้งระยะสั้นและระยะยาวสืบไป

ภาวะผู้นำ

ในสังคมโลกมนุษย์ยุคปัจจุบันมนุษย์จัดได้ว่าเป็นสัตว์สังคมประเภทหนึ่งที่ชอบอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่มโดยที่อาจจะไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการดำรงอยู่ร่วมกันเพื่อให้ได้มาซึ่ง

งานที่เป็นผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตามการทำงานต่างๆ ล้วนเป็นการทำงานของกลุ่มคน หรือองค์การ ในองค์การหนึ่งๆ นั้นจะประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายจะต้องมีผู้นำ (Leader) และภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นผู้กำหนดทิศทางหรือเป็นหัวเรือใหญ่ในการนำพาองค์การนั้นๆ ไปสู่ความสำเร็จ (Fiedler and Garcia, 1987) ผู้นำ เป็นบุคคลที่สำคัญในกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลและประสานงานให้กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ซึ่งผู้นำอาจมาจากการเลือกตั้ง การแต่งตั้งหรืออาจมาโดยภาระหน้าที่ตามความสามารถและเป็นผู้ถือได้ว่ามีอิทธิพลในกลุ่มเพื่อที่จะกำกับ ค่อยช่วยเหลือประสานงานที่จะนำพาองค์การนั้นๆ ไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ เป็นคุณสมบัติของความเป็นผู้นำที่อยู่ในตนเองที่ทำให้ผู้ที่อยู่รอบข้างรอบตัวรู้สึกถึงและสัมผัสได้ เป็นผู้นำทั้งด้านศาสตร์และศิลป์อยู่ในตนเอง ทำให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ไว้วางใจ เชื่อใจจากผู้อื่นว่าจะนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จได้ ผู้นำหรือภาวะผู้นำอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งสำหรับสังคมมนุษย์ที่หลายคนมีความยินดีปรารถนาที่จะได้มา นับได้ว่าเป็นบุคคลที่สำคัญมากที่สุดบนความสำเร็จหรือความล้มเหลวในองค์การนั้นๆ มีอำนาจทั้งในการบังคับ บัญชา แบ่งมอบหมายภาระงานในการกำกับดูแลให้เป็นไปตามกลไกเป้าหมายขององค์การ ผู้นำจึงเป็นตัวหล่อหลอมบุคคลให้เข้ากับงาน เข้ากับความต้องการของงาน และเป้าหมายสุดท้ายคือเข้ากับเป้าหมายความต้องการขององค์การด้วย (สุชาติ ทองมา, 2560)

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า “ภาวะผู้นำ” คือผู้ที่มีความรอบรู้ที่จะเป็นผู้ผลักดันให้องค์กร องค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถือได้ว่าผู้นำเป็นหัวเรือใหญ่ของการทำงานในหน่วยงานต่างๆ ผู้นำที่มีภาวะดีมีคุณสมบัติจึงจะทำให้การทำงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้

ความหมายของผู้นำ

ผู้นำ (Leader) เป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งถือได้ว่าทุกองค์การล้วนต้องมีผู้นำ องค์กรทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นเอกชน องค์กรของรัฐ องค์กรเพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือแม้แต่ องค์กรทางด้านการศึกษา บทบาทของผู้นำเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะคอยกำหนดเป้าหมายทิศทางการเคลื่อนไหวของทรัพยากรทั้งหลายจะมีอยู่จำนวนมากหรือมีอยู่อย่างจำกัดก็ตามภายในองค์การนั้นๆ เพราะผู้นำนั้นไม่ว่าจะเป็นในองค์การใดที่กล่าวมาหรือแม้แต่องค์กรการศึกษาที่

ขาดไม่ได้เลยก็คือผู้นำ เพราะว่าผู้นำนั้นจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ชี้แนะ ควบคุม สั่งการ ตลอดจนมีหน้าที่วางแผน กำหนดเป้าหมายขององค์การในภาพรวมทั้งหมด จึงพอที่จะกล่าวได้ว่าประสิทธิภาพ คุณภาพขององค์การส่วนหนึ่งจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวผู้นำก็มีส่วนในองค์การนั่นเอง (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2545) ผู้นำเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อกลุ่มการปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นผู้นำ บุคคลผู้ผลักดัน (Mobiliser) ผู้ดลบันดาล (Inspirer) ผู้สร้างพลังร่วม (Synergize) ผู้สร้างแรงจูงใจกระตุ้น (Motivator) ผู้ก่อให้เกิดพลัง (Energizer) ทำให้การปฏิบัติงานการดำเนินงานต่างๆ ของเหล่าสมาชิกในองค์การให้เข้าสู่แบบแผนตามเป้าหมายที่ต้องการได้อย่างลงตัว ผู้นำนั้นจะเป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือการยกย่องจากกลุ่มหรือองค์การ ให้ขึ้นมาทำหน้าที่เป็นผู้นำในการบริหารการจัดการกลุ่มหรือองค์การให้ประสบความสำเร็จ สามารถบังคับให้นโยบายบัญชาการปฏิบัติงานต่างๆ ได้ เป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือ ความไว้วางใจอย่างเต็มที่จากผู้ตามได้รับความเคารพนับถือและได้รับความร่วมมือที่ดีในการปฏิบัติงานจากผู้ตาม (มารุต พลอัน, 2559) ผู้นำนั้นเปรียบเสมือน บุคคลที่มีอิทธิพลอย่างมากเหนือบุคคลอื่นในกลุ่มหรือในองค์การไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานใดก็ตาม ส่วนมากก็จะเป็นอิทธิพลในทางบวกเป็นพลังทางบวก คือ บุคคลในกลุ่ม ในองค์การยอมรับและยอมรับที่จะปฏิบัติตามความคิดเห็นตามแนวทาง หรือคำสั่งด้วยความเต็มใจ เชื่อใจ ผู้นำที่ดีและผู้บริหารนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลคนเดียว ผู้บริหารนั้นล้วนมีอำนาจหน้าที่โดยตำแหน่งที่ได้มา แต่อาจไม่ใช่ผู้นำที่แท้จริงของกลุ่มหรือองค์การก็ได้เพราะขาดความเป็นผู้นำ บุคคลอื่นในกลุ่มในองค์การหรือแม้แต่ในสถานศึกษา อาจเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกในกลุ่มเป็นอย่างมากและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มมากกว่า เพราะเขามีความเป็นผู้นำที่ดีอยู่ในตัวทำให้คนรอบข้างรู้สึกดีที่ได้ทำหน้าที่อย่างใกล้ชิด ดังนั้นกลุ่มหนึ่งหรือหน่วยงาน หรือในองค์การใดๆ ก็ตาม อาจมีผู้นำหลายคนนอกเหนือ จากผู้นำโดยตำแหน่ง ขึ้นอยู่กับว่าอยู่ใกล้ชิดใครแล้วทำงานสบายใจเป็นเรื่องปกติมนุษยอย่างที่เป็นอยู่ในสังคมปัจจุบัน (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา,

2542) ถ้าจะให้มองเป็นภาพโดยง่ายว่าผู้นำควรเป็นอย่างไรนั้น ควรมีลักษณะหนึ่งลักษณะใดที่มีความโดดเด่น ดังต่อไปนี้ (1) ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีบทบาท มีพลังหรือมีอิทธิพลต่อคนในหน่วยงานหรือองค์กรมากกว่าผู้อื่น (2) ผู้นำ หมายถึง บุคคลผู้หนึ่งที่บทบาทสำคัญๆ เหนือคนอื่น ๆ (3) ผู้นำ หมายถึง บุคคลผู้หนึ่งที่บทบาทสำคัญที่สุดที่สำคัญมากในการทำให้หน่วยงาน องค์กรดำเนินไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (4) ผู้นำ หมายถึง บุคคลผู้หนึ่งซึ่งได้รับเลือกจากผู้อื่นด้วยความเชื่อใจให้ขึ้นมาเป็นผู้นำ (5) ผู้นำ หมายถึง เป็นบุคคลผู้หนึ่งซึ่งดำรงตำแหน่งตามหน้าที่เป็นหัวหน้าในหน่วยงาน เป็นหัวหน้าในองค์กรนั้นตามแต่ผู้ตามจะให้ความเชื่อใจ (Halpin, 1966)

ที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ผู้นำ (Leader) ที่ดีนั้นจะต้องทำให้ผู้ตามไม่ว่าจะเป็นในหน่วยงานหรือองค์กรใดก็ตามรวมถึงองค์การทางการศึกษา จะต้องทำให้ผู้ตามรู้สึกและสัมผัสได้ว่าตัวคุณนั้นมีคุณสมบัติที่ดีมีทั้งศาสตร์และศิลป์บนความสามารถที่จะนำพาองค์กรนั้นไปสู่เป้าหมายความสำเร็จได้ เพราะถ้าผู้นำมีความสามารถที่ได้รับการยกย่องและถูกยอมรับจากผู้ตามได้งานทุกอย่างทุกประเภทในองค์กรนั้นๆ จะประสบผลสำเร็จได้โดยง่าย

ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นคำหรือหน้าที่ตามคำของคำว่า “ผู้นำ” ซึ่งเมื่อเกิดมีคำว่าผู้นำแล้วสิ่งสำคัญที่ตามมาก็คือ “ภาวะผู้นำ” เป็นปัจจัยสำคัญมากที่จะทำให้ความสำเร็จหรือคุณภาพขององค์การสถานศึกษาอีกประการหนึ่งจะประสบความสำเร็จได้ คือพฤติกรรมกรรมการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาหรือแม้แต่องค์กรใดก็ตาม โดยภาวะผู้นำนั้นล้วนมีประสิทธิผลอย่างมากในแต่ละองค์การ มีความเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ภาวะผู้นำ (Leadership) อาจกล่าวได้ เป็นพฤติกรรมที่ผู้บริหารแสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ อย่างเป็นระบบระเบียบเป็นกระบวนการที่มีพลังอำนาจต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลขององค์การ โดยให้บุคคลหรือกลุ่มปฏิบัติตามความคิดเห็นตามความต้องการของตนได้ด้วยความเต็มใจจากผู้ปฏิบัติตาม รวมทั้งมีความยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามงานให้สำเร็จอย่างไม่มีข้อสงสัย (สุทิน สุทธิอาจ, 2550) ภาวะผู้นำ เป็นอีกหนึ่งขีดความสามารถในการที่จะเผชิญหน้า

ความท้าทายใหม่ๆ กับภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงได้ โดยมีผู้นำจะเป็นตัวขับเคลื่อนเป็นผู้สร้าง เป็นผู้นำวิสัยทัศน์ที่จะเป็นตัวกำกับทิศทางที่จะมุ่งหน้าไปขององค์กรในอนาคตจากนั้นจึงจัดวางคน จัดวางงานให้พร้อมทั้งสื่อ ความหมายโดยง่ายคือให้เข้าใจวิสัยทัศน์และสร้างแรงดลใจสร้างแรงบันดาลใจแก่คนเหล่านั้นให้สามารถเอาชนะทุกอุปสรรคทุกปัญหา เพื่อไปสู่วิสัยทัศน์และ เป้าหมายดังกล่าว (Kotter, 1999) ภาวะผู้นำที่ดีอีกนัยหนึ่งอาจจะเป็นกระบวนการการใช้ อิทธิพลของบุคคลคนหนึ่งที่มีต่อคนอื่นในองค์กรด้านต่างๆ ไม่มากก็น้อยไม่ว่าจะเป็นคนขึ้นและ คนจัดทำโครงสร้าง การอำนวยการต่างๆ ในสถานศึกษาและเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีกับ กลุ่มหรือองค์กรอื่นด้วยการที่จะได้รับการร่วมมือที่ดีจากคนอื่นนั้นภาวะผู้นำเป็นส่วนสำคัญ มากที่ในสถานศึกษาจะขาดมิได้ผู้นำดี มีภาวะผู้นำดี ย่อมได้ผู้ตามที่ดีตามมาด้วยโดยไม่ต้อง สงสัยอะไรเลย (Yuki, 2002)

จากความหมายของภาวะผู้นำ (Leadership) พอจะสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ คือ พฤติกรรมของบุคคลที่ใช้ความสามารถใช้อิทธิพล “โน้มน้าว จูงใจ หรือสร้างแรงบันดาลใจ” ให้กับผู้ตาม ผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาในองค์กรทุกองค์การรวมถึงองค์การทางด้านการ ศึกษาให้ร่วมมือด้วยความเต็มใจ มีความเลื่อมใส มีความศรัทธา โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ มีหลักการเหตุผลที่ผู้ตามให้ความเชื่อมั่น ทำให้มีหน้าที่ความสัมพันธ์และสถานการณ์ชักจูง เปลี่ยนแปลงการกระทำของบุคคลและกลุ่มหรือองค์กรให้สามารถรวมพลังช่วยกันทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การได้อย่างมีคุณภาพ

ผู้บริหารสถานศึกษา

ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของสถานศึกษาต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลายๆ อย่างแต่ สิ่งที่สำคัญที่สุดนั้นคงไม่พ้นผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษานั้นเอง สถานศึกษาที่ดีและจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมีความเสริมพลังที่ดีกล่าวคือ พลังจากผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญและโอกาสที่ดีที่จะใช้ความเป็นผู้นำอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้ผู้บริหารใน สถานศึกษาได้มีเวลาอยู่ที่ทำงานในสถานศึกษามากขึ้น ค่อยผลักดันหันมาทุ่มเทให้กับงาน

ทางด้านการบริหารสถานศึกษาเป็นหลัก เพื่อให้เกิดมีความสัมพันธ์ที่ดีเข้ากันได้ง่ายระหว่างผู้บริหารสถานศึกษากับครูและนักเรียนหรือบุคลากรทางด้านการศึกษามากขึ้น ให้เข้าใจเพียงว่าตำแหน่งนั้นเป็นเพียงหัวโขนที่ใส่ไว้ตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมา แต่ว่าการปฏิบัติและการกระทำต่างๆ นั้นควรเข้าถึงง่ายเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชา (หาดแก้ว ทองขาว, 2558) คุณลักษณะของผู้นำที่ประสบผลสำเร็จ ว่ามีองค์ประกอบดังนี้ คือปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้ มีความฉับไวต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นผู้ที่มีความทะเยอทะยานและมุ่งมั่น งามานเพื่อความสำเร็จ ทำงานในเชิงรุก เป็นผู้ให้ความร่วมมือ กับผู้อื่นได้ มีความสามารถในการตัดสินใจ เป็นผู้ที่เป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ มีความสามารถในการครอบงำผู้อื่น เป็นผู้ที่มีพลังสูงเป็นผู้ที่ยืนหยัดในการทำงาน มีความเชื่อมั่นในตนเองอดทนต่อแรงกดดัน และเต็มใจที่จะรับผิดชอบ (ทองใบ สุดซารี, 2544)

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการจัดการใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุดโดยประหยัดสุด ผู้บริหารมีอาชีพจะไม่ทองคำเกษียณ ๆ ที่สะท้อนปัญหาซ้ำซากของการบริหารแบบโบราณที่ว่า “ขาดคน ขาดเงิน” อีกต่อไป ให้เกียรติและยกย่องครู ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผู้บริหารมีอาชีพต้องมองเห็นความสำคัญและยกย่องให้เกียรติกรรมการสถานศึกษา ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชน ในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่า สามารถสนับสนุนสถานศึกษาได้ทั้งในเรื่องคำแนะนำ ความคิดเห็น ภูมิปัญญาความรู้ อาคารสถานที่ แหล่งเรียนรู้

ความหมายของผู้บริหาร

ภายในสถานศึกษาหนึ่งๆ หรือองค์การศึกษาล้วนต้องมีผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถประคับประคองในการจัดกระบวนการของการทำงานรวมถึงการจัดการการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกรอบที่องค์การสถานศึกษาได้ตั้งหรือกำหนดไว้ว่าจะเรียกว่าเป็นวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ตามแต่องค์การสถานศึกษานั้นตั้งไว้ และช่วยกันอย่างมีประสิทธิภาพโดยมีการวางแผนงาน การจัดองค์การ มีการสั่งการและการควบคุมอย่างเป็นระบบระเบียบ เพื่อที่จะนำมาเป็นตัวช่วยหรือเครื่องมือในการบริหารงาน ผู้บริหารงาน คือผู้ดำเนินการจัดการ การให้งานการแบ่งงานที่ได้รับมอบหมายมาจากบรรดาบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (พรนพ พุกกะพันธ์, 2544) ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทเป็นอย่างมากใน

การสั่งการ การควบคุมกำกับดูแลงานต่างในองค์การสถานศึกษาและรวมไปถึงการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นภาระงานตามหน้าที่ของสถานศึกษาเพื่อให้การปฏิบัติงานเหล่านั้นมีคุณภาพมีประสิทธิภาพที่จะนำไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลในการจัดการศึกษาได้ตรงเป้าหมายขององค์การสถานศึกษาทุกประการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นว่าหากผู้บริหารทำหน้าที่ได้อย่างตรงไปตรงมา จะส่งผลทำให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามมีความรู้สึกอบอุ่นและอยากทำงานด้วยเป็นอย่างยิ่ง (Good, 1974) อีกนัยของความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา อาจจะหมายถึงว่า เป็นบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารโดยตรงอาจจะมาจากการเรียนมาอย่างตรงสายที่สถานศึกษา โดยจะมาเป็นผู้นำสถานศึกษาให้บรรลุผลความสำเร็จตามภารกิจขององค์การ ซึ่งจะต้องเป็น ผู้มีความรู้ที่ยอดเยี่ยม ความสามารถที่เป็นเลิศ และสิ่งสำคัญมากที่ขาดไม่ได้ คือ มีจรรยาบรรณ มีคุณธรรม และคุณลักษณะเฉพาะที่ใช้กระบวนการบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรและองค์การด้านสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษาได้ในหลายรูปแบบ (มารยาท คงเมือง, 2559)

ที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษานั้น “เป็นบุคคลที่มีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างมาก สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการของสถานศึกษา” ซึ่งหากจะพูดถึงการดำเนินงานต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมีคุณภาพนั้น ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ประการ แต่ประการที่สำคัญมากยิ่งคือ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ที่แตกฉาน มีความเข้าใจมีทักษะที่ยอดเยี่ยม ในการบริหารองค์การสถานศึกษา มีความสามารถที่จะตัดสินใจสั่งการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามความมุ่งหมาย ตามหน้าที่ของตนและตามวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนและมีแบบแผนตามกรอบขององค์การสถานศึกษา

ประสิทธิผลของสถานศึกษา

การลงทุนใดๆ ก็ตามเมื่อถึงเวลาที่ได้ผลกำไรหรือผลประโยชน์ที่ประจักษ์นั้นล้วนมาจากการเริ่มต้นที่ดี การมีผู้ร่วมเดินทางที่ดี มีผู้ช่วยงานที่ดี มีสถานที่ที่ดี จึงทำให้เกิดผลที่ดีและมีคุณภาพ องค์การสถานศึกษาหรือแม้แต่องค์กรใดๆ ก็ตามหากมีคุณสมบัติไม่ว่าจะเป็น ผู้นำที่

ดี ผู้นำนั้นมีภาวะผู้นำที่ยอดเยี่ยมนั้นก็จะส่งผลให้เกิดประสิทธิผลที่ดีตามมาเช่นกัน ประสิทธิภาพของโรงเรียนหรือสถานศึกษาอาจจะไม่ได้หมายถึงผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักเรียนอย่างเดียว หรือความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่ประสิทธิผลของโรงเรียนหรือสถานศึกษา อาจกล่าวได้ว่า การที่โรงเรียน สถานศึกษามีความสามารถที่จะผลิตนักเรียนนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และยังสามารถช่วยเพิ่มผลักดันพัฒนานักเรียนให้มีความสนใจไปในทางบวก ตลอดจนให้เป็นคนที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกได้อย่างลงตัว รวมทั้งมีไหวพริบความสามารถในการแก้ไขปัญหาภายในโรงเรียน ภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานโดยเป็นการมองประสิทธิผลของทั้งระบบตามความเป็นจริง (กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ, 2536, อ้างถึงใน, สมโชค โพธิ์งาม, 2550) อาจจะกล่าวได้ว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา อาจหมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจัดการศึกษาในรูปแบบที่พิเศษแล้วทำให้ครูและนักเรียนหรือบุคลากรขององค์การสถานศึกษานั้นๆ เกิดความพึงพอใจเป็นผลทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนที่มีคุณภาพ มีประสิทธิผลสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เรียกได้ว่าเป็นผู้บริหารที่มีการสร้างสิ่งต้นตอ ความท้าทายใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นเสมอทำให้บุคลากรภายในองค์การเกิดภาวะกระตุ้นอยากจะมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ (Mott, 1985, cited in Hoy & Miskel, 1991, อ้างถึงใน วันเพ็ญ ผลชล, 2551)

ที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา การบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาโดยพิจารณาจากความหลายองค์ประกอบรวมกัน และเกิดจากประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถใช้ทักษะความรู้ ความสามารถที่ยอดเยี่ยมและประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ในการบริหารงานขององค์การสถานศึกษาเพื่อโน้มน้าวประทับใจประทับใจให้ผู้บังคับบัญชา ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังให้เกิดผลตามเป้าหมายที่องค์การสถานศึกษาวางไว้

สรุป

ในองค์การสถานศึกษาหรือองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานสังกัดภาครัฐหรือภาคเอกชน ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้องค์การนั้นๆ ประสบความสำเร็จได้ถึงแม้ว่าจะมีปัจจัยหลายๆ อย่างเข้ามาประกอบกันจึงจะประสบผลสำเร็จได้ แต่ถ้าหากจะกล่าวถึงองค์การสถานศึกษานั้นแล้วมีองค์ประกอบที่สำคัญเบื้องต้นคือ ผู้นำที่ดี ผู้นำ (Leader) จะเป็นผู้ที่จะนำพาองค์การไปในทางล้มเหลวหรือสำเร็จได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับ “ผู้นำ” องค์กรนั้นจะประสบผลสำเร็จที่ดีได้ต้องเกิดจากภาวะผู้นำ (Leadership) ซึ่งเป็นตัวชี้ประสิทธิผลได้เป็นอย่างดีในการทำงานขององค์การ องค์กรสถานศึกษาก็เช่นกันจะต้องมี ผู้นำ ผู้นำต้องมีภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างจากความเชื่อใจที่จะทำงานร่วมจากผู้ตาม ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรตระหนักว่าควรเป็นตัวอย่างการทำงานแบบใดจึงจะทำให้องค์การสถานศึกษาก้าวหน้าบรรลุตามข้อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้กับบุคลากรที่อยู่ภายใต้องค์การสถานศึกษาเดียวกันเพื่อให้เกิดงานที่ประสบความสำเร็จร่วมกันสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ. (2536). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน. ใน วิทยานิพนธ์ ครุศาสตดุขฎีบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัยวุฒิ จุฑาพันธ์สวัสดิ์. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.
- มารุต พลอัน. (2559). พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทุบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

- มารยาท คงเมือง. (2559). คุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู. จังหวัดอุทัยธานี. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42. ใน วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ทองใบ สุดซารี. (2544). ภาวะผู้นำและการจูงใจ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). อุบลราชธานี: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). พฤติกรรมกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาการศึกษา.
- พรนพ พุกกะพันธ์. (2544). ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2553). หลักการแนวคิดทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ชลบุรี: มนตรี.
- วันเพ็ญ ผลชล. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545). ภาวะผู้นำของหัวหน้าคณะวิชาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารวิชาการวนวิทยาลัยครู. ใน ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สุกฤตยา ปงกันทา. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุชาติ ทองมา. (2560). รูปแบบภาวะผู้นำที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ ค.ด. อยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สุทิน สุทธิอาจ. (2550). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี. ใน วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

หาดแก้ว ทองขาว. (2558). วิสัยทัศน์และพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. มัธยมศึกษา เขต 5. ใน
วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

Good, C.V. (1974). Dictionary of education. 3rd ed. New York: McGraw – Hill.

Fiedler, F. E., & Garcia, J. E. (1987). New approaches to effective leadership: Cognitive resources and organizational performance. John Wiley & Sons.

Halpin, T. B. (1966). Theory and Research in Administration. New York: MacMillan.

Kotter, J.P. (1999). On What Leaders. Really Do. Harvard Business Review Book Boston: Harvard Business School.

Yukl, G.A. (1998). Leadership in Organizations. (5th ed). NJ: Prentice-Hall.